QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 2-son)

PEDAGOGIKA

PEDAGOGY

OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA MASOFAVIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i02.029

Shahrisabz pedagogika instituti
“Boshlang‘ich ta’lim metodika”kafedrasi
katta o‘qituvchisi ***Nurmaxmatov Lutfulla Abduxomid o‘g‘li***
Tel:90 899 27 44
E-mail:lutfullanurmaxmatov@gmail.com

Annotatsiya.Ushbu maqolada oliy ta’lim muassasalarida masofaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi misolida tahlil qilingan. Raqamli ta’lim muhitini yaratish, interfaol ta’lim metodlarini joriy etish, o‘qituvchilar malakasini oshirish va talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini tashkil etish yo‘llari ko‘rib chiqilgan. Masofaviy ta’limning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, ularni bartaraf etish yo‘llari ilmiy asoslangan. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlashda masofaviy ta’lim texnologiyalarini samarali qo‘llash bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: masofaviy ta’lim, raqamli texnologiyalar, boshlang‘ich ta’lim, onlayn platforma, interfaol metod, o‘qituvchi malakasi, talaba kompetensiyasi, ta’lim sifati.

Abstract. This article analyzes the issues of improving the mechanisms for using distance learning technologies in higher education institutions using the example of primary education. The ways of creating a digital learning environment, introducing interactive teaching methods, improving the skills of teachers and organizing independent learning activities of students are considered. The advantages and disadvantages of distance learning, as well as ways to eliminate them, are scientifically based. The article provides practical recommendations for the effective use of distance learning technologies in the training of primary school teachers.

Keywords: distance learning, digital technologies, primary education, online platform, interactive method, teacher qualifications, student competence, quality of education.

Аннотация. В данной статье на примере начального образования анализируются вопросы совершенствования механизмов использования технологий дистанционного обучения в высших учебных заведениях. Рассматриваются способы создания цифровой среды обучения, внедрения интерактивных методов преподавания, повышения квалификации преподавателей и организации самостоятельной учебной деятельности студентов. Научным образом обоснованы преимущества и недостатки дистанционного обучения, а также пути их устранения. В статье представлены практические рекомендации по эффективному использованию технологий дистанционного обучения в подготовке учителей начальной школы.

Ключевые слова: дистанционное обучение, цифровые технологии, начальное образование, онлайн-платформа, интерактивный метод, квалификация преподавателей, компетентность студентов, качество образования.

Kirish.XXI asr – axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) jadal rivojlanayotgan davr hisoblanadi. Bugungi kunda ta’lim tizimida raqamli texnologiyalardan foydalanish zaruriyatga aylangan. Ayniqsa, 2020-yildan boshlab butun dunyo bo‘ylab pandemiya sharoitida masofaviy ta’lim tizimi ta’lim jarayonining asosiy shakliga aylandi. Bu vaziyat masofaviy ta’lim texnologiyalarini takomillashtirish, ulardan samarali foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish zaruriyatini yanada oshirdi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5847-son Farmoni va 2020-yil 30-apreldagi “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5992-son Farmonida oliy ta’lim muassasalarida zamonaviy ta’lim texnologiyalarini joriy etish, masofaviy ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish vazifasi belgilab berilgan.

Adabiyotlar tahlili

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5847-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-apreldagi “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5992-son Farmoni. Xoliqov A.X., Qayumov A.R. Raqamli ta’lim texnologiyalari, Musulmonov N.A. Ta’limni raqamlashtirish: nazariya va amaliyot kitoblaridan ma’lumotlar olinib, boshqa fikrlar bilan umumlashtirilgan.

Asosiy qism

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar kelajakda bolalarning birinchi o‘qituvchilari bo‘lishadi. Shuning uchun ularni zamonaviy ta’lim texnologiyalari, jumladan masofaviy ta’lim vositalari bilan qurollantirish va ulardan to‘g‘ri foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi.

Masofaviy ta’limning nazariy asoslari

Masofaviy ta’lim – bu o‘qituvchi va talabalar orasida asosan vaqtdan unumli foydalanish va masofada bo‘lgan holda, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositalari orqali amalga oshiriladigan ta’lim shaklidir. Masofaviy ta’limning bir necha nazariy asoslari mavjud. Ular quyidagilar:

1. **Konstruktivistik yondashuv -** talabaning bilimni faol ravishda qurishi, mustaqil izlanishi va kashf etishiga asoslanadi. Masofaviy ta’limda talaba o‘z ta’lim jarayonining faol sub’ekti bo‘lib, virtual muhitda mustaqil faoliyat yuritadi.
2. **Konnektivizm nazariyasi -** raqamli asrda bilimlarning tarmoq tarzida taqsimlanishi va turli manbalar orqali olish muhimligini ta’kidlaydi. Masofaviy ta’limda talabalar turli raqamli resurslar, onlayn kutubxonalar, elektron darsliklar orqali bilim oladi.
3. **Muloqot transaksiya nazariyasi** - masofaviy ta’limda psixologik va aloqa masofasini kamaytirish zarurligini ko‘rsatadi. Interfaol metodlar, onlayn muhokamalar, video-konferensiyalar bu masofani qisqartiradi.

Masofaviy ta’limning afzalliklari:

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishida masofaviy ta’limni tashkil etish xususiyatlari

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash o‘ziga xos xususiyatlarga ega.

Bu mutaxassislar nafaqat o‘z fanini chuqur bilishi, balki 6-10 yoshli bolalar psixologiyasi va pedagogikasini mukammal egallashi, bolalar bilan ishlash metodikasini bilishi kerak.

Nazariy fanlarni o‘qitish

Pedagogika, psixologiya, ta’lim metodikalari kabi nazariy fanlar masofaviy formatda nisbatan muvaffaqiyatli o‘tilishi mumkin. Buning uchun:

- Video-ma’ruzalar (sinxron va asinxron formatda)
- Elektron darsliklar va multimediali ta’lim materiallari
- Onlayn muhokamalar va vebinarlar
- Virtual seminarlar va amaliy mashg‘ulotlar
- Test va topshiriqlar orqali bilimlarni baholash tizimi
- Amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish
- Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishining eng muhim qismi – amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish.

Masofaviy formatda buni amalga oshirish uchun:

Video-namoyishlar: o‘qituvchi o‘z tajribasini video orqali namoyish etadi

Mikro-dars videolari: talabalar qisqa darslar tayyorlab, video formatida taqdim etadi

Virtual sinf xonalari: onlayn muhitda dars o‘tish tajribasini to‘plash

Rollik o‘yinlar: Zoom, Google Meet kabi platformalarda pedagogik vaziyatlarni o‘ynash

Elektron portfel: talabalarning barcha amaliy ishlarini to‘plash va tahlil qilish.

Pedagogik amaliyot - Pandemiya davrida pedagogik amaliyotni tashkil etish qiyin vazifaga aylandi. Gibrid model ishlab chiqildi:

- ✓ Maktablarda onlayn darslarni kuzatish
- ✓ Video-darslarni tahlil qilish
- ✓ Onlayn konsultatsiyalar
- ✓ Virtual amaliyot kundaligi
- ✓ Masofaviy mentorlik tizimi

Masofaviy ta’limni takomillashtirish mexanizmlari

1. Raqamli ta’lim muhitini yaratish

Samarali masofaviy ta’lim uchun yaxlit raqamli ekotizim zarur:

Ta’lim boshqaruv tizimi (LMS) – Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams kabi platformalarni joriy etish.

Barcha fanlar bo‘yicha elektron kurslar

Multimedia kontentlar (video, audio, interaktiv topshiriqlar)

Avtomatlashtirilgan baholash tizimi

O‘qituvchi-talaba aloqa vositalari

Natijalarni monitoring qilish va tahlil qilish modullari

Virtual sinf xonalari – real vaqtda dars o‘tish uchun Zoom, Google Meet yoki Microsoft Teams. Effektiv foydalanish uchun:

1. Kichik guruhlarga bo‘lish (Breakout rooms)
2. Ekranni ulashish va birgalikda ishlash
3. Virtual doska (Whiteboard) dan foydalanish
4. Ovoz berish va so‘rovnomalar (Polls)
5. Darslarni yozib olish va keyinchalik ko‘rish imkoniyati
6. Elektron resurslar kutubxonasi:
7. Elektron darsliklar va qo‘llanmalar
8. Video-darslar va ma’ruzalar
9. Amaliy topshiriqlar to‘plami
10. Metodologik tavsiyalar
11. Test va baholash materiallari

2. O‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirishda masofaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelgan.

Mentorlik tizimi – tajribali raqamli texnologiyalarni yaxshi biladigan professor-o‘qituvchilar o‘z hamkasblariga yordam beradi.

Tajriba almashish platformasi – o‘qituvchilar o‘z tajribalarini, ishlab chiqqan materiallarini baham ko‘rishi mumkin bo‘lgan onlayn jamoa.

3. Talabalarning o‘z-o‘zini boshqarish kompetensiyasini rivojlantirish

Masofaviy ta’limda muvaffaqiyatning asosiy omili – talabaning o‘z-o‘zini tartibga solish qobiliyati. Buning uchun:

Vaqtni boshqarish treninglari – talabalar o‘z kun tartibini tuzish, vazifalarni rejalash ko‘nikmalarini egallaydi.

Maqsad qo‘yish va monitoring – har bir talaba semestr uchun shaxsiy maqsadlar belgilaydi va muntazam ravishda o‘z natijalarini tahlil qiladi.

O‘z-o‘zini baholash – talabalar o‘z ishlarini baholash mezoni va rubrikalar asosida tahlil qilish ko‘nikmalarini egallaydi.

Guruhlarda hamkorlik – talabalar onlayn loyihalar ustida guruh bo‘lib ishlash orqali mas'uliyat va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

4. Interfaol va faol o‘qitish metodlarini qo‘llash

Masofaviy ta’limda talabalar diqqatini jalb qilish va faolligini oshirish uchun turli interfaol metodlar qo‘llaniladi:

Teskari sinf (Flipped Classroom) – talabalar uyda nazariy materiallarni o‘rganadilar, onlayn darslarda esa amaliy mashqlar va muhokamalar o‘tkaziladi.

Loyiha usuli – talabalar guruh yoki individual ravishda boshlang‘ich sinf uchun ta’lim materiallari (darslar, o‘yinlar, topshiriqlar) ishlab chiqadilar.

Kasl-study metodi – real pedagogik vaziyatlarni onlayn tahlil qilish va yechim topish.

Onlayn munozaralar va bahs-munozaralar – forum va video-konferensiya orqali turli pedagogik masalalarni muhokama qilish.

5. Baholash tizimini takomillashtirish

Masofaviy ta’limda baholashning yangi yondashuvlari zarur:

a. Formativ baholash:

- ✓ Kundalik topshiriqlar va testlar orqali doimiy monitoring
- ✓ Onlayn viktorina va so‘rovnomalar
- ✓ Aksimon aloqa (feedback) tizimi

b. Summativ baholash:

- ✓ Onlayn imtihonlar (Proctoring tizimi bilan)
- ✓ Loyiha himoyasi (video yoki jonli efir orqali)
- ✓ Elektron portfel himoyasi
- ✓ Amaliy ko‘nikmalarni baholash (video-taqdimotlar orqali)
- ✓ Autentik baholash – real hayotiy vazifalar va loyihalar orqali talabalarning kompetensiyalarini baholash.

6. Psixologik qo‘llab-quvvatlash

Masofaviy ta’lim talabalarning psixologik holatiga ta’sir qilishi mumkin:

Onlayn maslahat xizmati – psixolog bilan individual konsultatsiya imkoniyati.

Ijtimoiy muloqot maydonlari – norasmiy onlayn uchrashuvlar, qiziqarli tadbirlar, virtual sayohatlar.

Salomatlik va stressni boshqarish – sport, meditatsiya, dam olish bo‘yicha onlayn mashg‘ulotlar.

Kuratorlik tizimi – har bir guruh uchun mas’ul o‘qituvchi talabalar bilan doimiy aloqada bo‘lib, muammolarni vaqtida aniqlaydi.

Xulosa

Masofaviy ta’lim texnologiyalari boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishida samarali qo‘llanilishi mumkin, ammo buning uchun kompleks yondashuv zarur. Yaxlit raqamli ekotizim (LMS, virtual sinf, elektron resurslar) yaratish o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi masofaviy ta’limning muhim omilidir. Interfaol va faol o‘qitish metodlari talabalarning bilim o‘zlashtirishini va motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Talabalarning o‘z-o‘zini boshqarish kompetensiyasini rivojlantirish masofaviy ta’limda muvaffaqiyat kaliti hisoblanadi. Psixologik qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy muloqot maydonlarini yaratish talabalarning adaptatsiyasi va farovonligi uchun zarur. O‘z-o‘zini boshqarish va vaqtni rejalashtirish

ko‘nikmalarini rivojlantirish, raqamli resurslardan samarali foydalanishni o‘rganish, guruhlarda hamkorlik qilish tajribasini to‘plash va doimiy o‘z-o‘zini takomillashtirish ustida ishlashdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5847-son Farmoni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-apreldagi “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5992-son Farmoni.

3.Xoliqov A.X., Qayumov A.R. Raqamli ta’lim texnologiyalari. – T.: “Fan va texnologiya”, 2021. – 256 b.

4.Musulmonov N.A. Ta’limni raqamlashtirish: nazariya va amaliyot. – T.: TDPU nashriyoti, 2021. – 224 b.

5.Hoshimova M.B., Yo‘ldosheva N.T. Masofaviy ta’lim: imkoniyatlar va muammolar // Pedagogik ta’lim jurnali. – 2021. – №3. – B. 45-52.

6.Zakirova F.M. Elektron ta’lim resurslarini yaratish va qo‘llash metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2020. – 193 b.

7.Begimqulov U.Sh. Masofaviy ta’lim tizimi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: “O‘qituvchi” nashriyoti, 2012. – 168 b.